

เรื่องเล่ากับการเริ่มต้น

ก่อนที่ผู้เขียนจะเขียนเรื่องของตนเองในงานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ ผู้เขียนขอเริ่มต้นงานเขียนชิ้นนี้ ด้วยการพูดถึงการทำงานของเรื่องเล่า ที่แฝงตัวอย่างเงิบๆอยู่ในความเพิดเพิดของบทประพันธ์ การเล่าเรื่องสามารถเล่าออกมาจากประสบการณ์ จากสิ่งแวดล้อม หรือจากเหตุการณ์ในขณะนั้นๆ หากได้อ่านหรือได้ฟังการเล่าเรื่องของใครสักคนหนึ่ง สิ่งที่คุณจะได้ก็คือสิ่งที่ผู้เล่าต้องการจะบอก

โดยแท้จริงแล้วอาจเป็นการบอกทางตรง คือเรื่องที่คุณเล่าได้เล่าออกมาตามเนื้อความที่ได้คาดหมายไว้โดยผู้เล่าเอง และการบอกทางอ้อม คือข้อมูลที่ตกตะกอนตกค้างอยู่ในใจของผู้ฟังหรือผู้อ่าน อันอาจจะไม่เป็นไปตามที่ผู้เล่าประสงค์จะเล่า ก็เป็นไปได้

เรื่องเล่าที่ตกตะกอนนั้นอาจเป็นแนวคิดในการเริ่มต้นทำอะไรสักอย่างในชีวิต อาจเป็นการเปลี่ยนมุมมองใหม่ในเรื่องนั้นๆ หากเรื่องเล่าที่ถูกมองว่าเป็นเรื่องเล่นๆไม่สำคัญอะไรนัก ได้ส่งผลการเปลี่ยนแปลงแทรกซึมไปในใจของผู้อ่านและผู้ฟัง อีกทั้งยังเป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการกระทำของปัจเจกในสังคม ต่อค่านิยม อุดมคติ ที่ถูกบัญญัติว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรมแล้วนั้น ก็ไม่แปลก หาก “เรื่องเล่า” จาก “การเล่าเรื่อง” มักจะถูกลดทอนความสำคัญลงไปเป็นเพียงเรื่องอ่านเล่น เรื่องเล่าที่พูดกันในระหว่างทำกับข้าว หรือเรื่องที่น่าไปเป็นพล็อตในการทำภาพยนตร์เพื่อความบันเทิง

ผู้เขียนเป็นผู้ที่ผูกพันกับเรื่องเล่าหลายๆชนิดในชีวิตประจำวัน อาทิเช่น บทความ บทเพลง บทสัมภาษณ์ และบทภาพยนตร์ ผู้เขียนชอบชมภาพยนตร์และเห็นถึงความสำคัญและความพยายามที่จะบอกอะไรบางอย่างจากภาพยนตร์เรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่เน้นการเล่าเรื่อง โดยจัดวางให้การเล่าเรื่องเป็นตัวเดินเรื่องที่สำคัญ¹ ภาพยนตร์ที่ผู้เขียนกล่าวถึงคือภาพยนตร์เรื่อง“Atonement”

¹ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อแสดงความสำคัญของการเล่าเรื่อง ฟังได้จากเพลงประกอบภาพยนตร์ Music from the motion picture “Atonement” ที่เน้นเสียงของการกดแป้นพิมพ์ดีดแบบพิมพ์สัมผัส เป็นเสียงเอกของการบรรเลงเพลงประกอบในภาพยนตร์ ผู้เขียนมองว่า สัญลักษณ์ของการพิมพ์สัมผัสก็คือลักษณะของการบันทึกโดยการพิมพ์เพื่อเล่าเรื่องรูปแบบหนึ่ง

ผู้เขียนได้มีโอกาสชมภาพยนตร์เรื่อง Atonement ในโรงภาพยนตร์ ตั้งแต่วันเริ่มต้นของการเข้าฉาย ซึ่งเป็นเวลาหลังจากวันที่ภาพยนตร์เรื่องนี้ ถูกเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลออสการ์ในหลายสาขา Atonement เป็นภาพยนตร์เกี่ยวกับเรื่องเล่าของเด็กหญิงที่มีความภาคภูมิใจในงานเขียนของตน เป็นเรื่องราวของครอบครัวชาวอังกฤษในยุค 1935 หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เด็กหญิงชื่อ “Briony” ไบรโอนีเป็นตัวแสดงเอกของเรื่อง เธอเป็นตัวละครเดินเรื่องที่สำคัญ เธอเริ่มเขียนบทละครตอนที่เธออายุสิบสาม การจินตนาการและการปะติดปะต่อเรื่องราวของเธอ สร้างบทละครอันเป็นเรื่องโกหกอันร้ายแรงที่มีส่วนจากการอิจฉาพี่สาวของเธอกับชายคนรักของพี่สาว ที่ทั้งคู่ได้แสดงความรักต่อกัน การเล่าเรื่องของไบรโอนีส่งผลให้เกิดเรื่องราวที่เลวร้ายอันเกิดกับคนอื่นๆ และตัวของเธอ ตามมาอีกมากมาย

การเดินเรื่องในภาพยนตร์ ดำเนินเรื่องตั้งแต่เริ่มต้นมาจนถึงฉากสุดท้าย ที่เป็นฉากในห้องส่งของสถานีโทรทัศน์ ผู้เขียนในฐานะผู้ชมภาพยนตร์ได้รับสิทธิ์ของการเป็นผู้ที่รับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง ผ่านคำสัมภาษณ์ของไบรโอนีในวัยชรา กับพิธีกรในรายการโทรทัศน์ ซึ่งเป็นรายการที่นำเสนอเรื่องของบทประพันธ์ที่ได้รับการยอมรับ อันเป็นบทประพันธ์ชิ้นสุดท้ายของเธอ ซึ่งในภาพยนตร์นั้น ไบรโอนีได้ดำเนินการเล่าเรื่อง ซึ่งเป็นการเล่าผ่านตัวกลางถึงสองประเภท นั่นคือการเล่าผ่านรายการโทรทัศน์ และเล่าผ่านเนื้อหาในนวนิยาย

ในตัวกลางประเภทแรก กล้องโทรทัศน์และพิธีกร ทำให้ผู้ชมได้รู้ถึง “เรื่องจริง” ที่ไบรโอนีมิได้เล่าไว้ในนวนิยายที่เกิดขึ้นจากชีวิตของเธอเอง ซึ่งเรื่องราวเกิดขึ้นกับซีซีเลีย (Cecilia Tallis) ผู้เป็นพี่สาวของเธอ กับร็อบบี้ (Robbie Turner) ชายคนรักของซีซีเลีย ที่ถูกผลกระทบจากบทละครซึ่งเป็นงานเขียนในวัยเด็กของไบรโอนี ทำให้ทั้งคู่ไม่ได้สมหวังในความรัก พลัดพรากต้องแยกจากกับแบบทันทีทันใด ร็อบบี้ถูกตราหน้าว่าเป็นคนผิดต้องเข้าคุกเป็นเวลานาน เป็นทหารออกรบในสงครามและเสียชีวิตจากการติดเชื้อ (Septicemia) ในสนามรบ ซีซีเลียหันหลังให้กับชีวิตที่สุขสบาย และเป็นพยาบาลดูแลผู้ป่วยจากสงคราม เธอถูกฆ่าด้วยการระเบิดทำลายสถานีใต้ดินในระหว่างหนีภัย จนในท้ายที่สุด ทั้งคู่ต่างก็เสียชีวิตไปโดยไม่มีโอกาสที่จะได้พบเจอกันอีกเลย

การเล่าเรื่องผ่านตัวกลางที่สองในภาพยนตร์ คือตัวกลางที่เป็นนวนิยาย ผู้อ่านนวนิยาย (ในบริบทของภาพยนตร์) จะได้รับรู้เรื่องราวต่างจากผู้ชมในโรงภาพยนตร์ และผู้ชมในห้องส่งของสถานีโทรทัศน์ รวมถึงผู้ชมการสัมภาษณ์ทางบ้าน ผู้อ่านนวนิยายรับรู้การกระทำของไบรโอนีจากบันทึกที่อยู่ภายใต้การเล่าเรื่องผ่านนวนิยายของเธอ เพราะในนวนิยายของเธอ เธอเขียนให้พี่สาวและคนรัก มีโอกาสติดต่อกันทางจดหมายอยู่เสมอ ทั้งคู่รอวันที่จะได้ใช้ชีวิตร่วมกัน เนื้อเรื่องในงานเขียนของเธอจบลงที่ เธอเขียนให้ทั้งคู่ปลอดภัยจากสงคราม และสมหวังในความรัก ทั้งคู่มีชีวิตที่มั่งคั่ง เจริญขึ้นและได้อยู่ด้วยกันจนถึงบั้นปลายของชีวิตและนวนิยายจบลงในสถานที่ที่ทั้งคู่ได้นัดหมายว่าจะใช้ชีวิตร่วมกัน

การเล่าเรื่องผ่านตัวกลางประเภทแรกในฉากสุดท้ายของภาพยนตร์ ไบรโอนี้ถูกสัมภาษณ์ในรายการโทรทัศน์ ไบรโอนี้ในวัยชราเล่าให้ผู้ชมทางบ้าน (ในบริบทของผู้ชมรายการโทรทัศน์) ผ่านตัวกลางคือพิธีกรและกล้องโทรทัศน์ ซึ่งเป็นการมองในมุมที่ชื่นชมกับผลงานนวนิยายของเธอ

ความชื่นชมในผลงานของเธอ ส่งผลให้ยังเป็นการตอกย้ำการกระทำผิดในวัยเยาว์ของเธอมากยิ่งขึ้น พิจารณาได้จากการที่ไบรโอนี้ในวัยชราต้องขอหยุดการบันทึกเทปชั่วคราว

เธอกลับมายืนอยู่ในห้องแต่งตัว หน้ากระจกแต่งหน้า

ไบรโอนี้กินยาเพื่อบำบัดอาการ เธอกินยาอย่างรวดเร็วและเป็นจำนวนมาก

เธอยืนมองกระจกและทบทวนถึงความรู้สึกผิดจากการกระทำของเธอที่ผ่านมา

และเมื่อเธอพร้อม! ... ไฟในห้องส่งพร้อม!

ภาพจึงตัดกลับมาอีกครั้ง ผ่านแผ่นหลังของพิธีกรและจับภาพอยู่ที่หน้าของเธอ

เธอกลับมาเล่าอีกครั้งกับพิธีกรในห้องส่ง เธอจึงได้กล่าวออกมาว่า “สิ่งที่เธอเขียนขึ้นมาโดยเรียกว่าเขียนขึ้นมาจากชีวิตจริงของตัวเองนั้น เป็นการเขียนเพื่อแก้ไขเหตุการณ์และชดเชยให้กับพี่สาวและคนรักในสิ่งที่เธอได้กระทำลงไป” “ชดเชยในสิ่งที่พี่สาวและคนรักควรจะได้รับอย่างสมบูรณ์ในชีวิตคู่ของทั้งสองคน” และผลจากการเล่าเรื่องของเธอส่งผลให้ไบรโอนี้มีความรู้สึกได้ชดเชยการกระทำที่ผิดพลาดในวัยเด็ก การเขียนนวนิยายของไบรโอนี้ เป็นการเขียนเพื่อกลับไปแก้ไขเหตุการณ์เลวร้ายที่เธอได้สร้างไว้ (ถึงแม้ว่า คนที่เสียชีวิตไปแล้วจะยกโทษให้เธอหรือไม่ก็ตาม)

หลังจากชมภาพยนตร์ ผู้เขียนเดินออกจากโรงภาพยนตร์ นึกถึงอาจารย์ผู้สอนและเนื้อหาที่ได้เรียนมาเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง การเล่าเรื่องที่จะต้องดูว่าเล่าในบริบทใด เล่าผ่านตัวสื่อกลางชนิดใด มองในมุมไหน เมื่อเล่าแล้วส่งผ่านข้อมูลใดไปยังสังคม

ผลของการเล่ามิได้สะท้อนสิ่งที่ถูกนำเสนอจริงๆ ในนวนิยาย แต่ตรงกันข้ามกลับนำเสนอสภาพความเป็นจริงทางสังคม วัฒนธรรม ของการกระทำในเรื่องที่ถูกต้องกับศีลธรรม ตามค่านิยมที่ไบรโอนี้สมควรจะต้องทำให้กับความถูกต้อง ทั้งตัวเธอเองและพี่สาวของเธอกับชายคนรัก

การสื่อสารกับสังคมเพื่อให้เห็นถึงความถูกต้องและความชอบธรรมที่มีผลมาจากการเล่าเรื่อง การเล่ากลับไปกลับมา เล่าผ่านการทบทวน เล่าแล้วแก้ไขในสิ่งที่ได้เล่าไป² ตามที่เห็น

²ในฉากสุดท้ายของภาพยนตร์ มีทั้งภาพของการตัดต่อแบบย้อนไปย้อนมา โดยให้ภาพเพียงภาพเดียวย้อนกลับไปกลับมา และภาพของการเล่าเรื่องสองเหตุการณ์ ทั้งที่ได้เล่าไปแล้วและกลับมาเล่าซ้ำในอีกรูปแบบ อันเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน

จากอาภัพกิจของนักแสดงที่เล่าในภาพยนตร์เรื่องนี้ และการตัดต่อภาพ ทำให้ผู้เขียนได้เห็นถึงความสำคัญของการเล่าเรื่อง ไบรโอนี่เล่าเรื่องตัวของเธอเองขึ้นมาเพื่อชดเชยให้กับความถูกต้อง ความยุติธรรมและเป็นการเล่าเพื่อบำบัดตัวเธอเองถึงความผิดที่ได้กระทำลงไป ทั้งเรื่องเล่าในภาพยนตร์และการเล่าเรื่องของไบรโอนี่ในนวนิยาย หากถอยตัวเองออกจากความซาบซึ้ง³และความเพลิดเพลินในภาพยนตร์แล้วนั้น จะเห็นว่าการเล่าเรื่องของไบรโอนี่ที่ผ่านทั้งสองตัวกลางเป็นการเล่าเรื่องเพื่อรับใช้ชนบททางสังคมที่ว่าด้วยการทำความดี อีกทั้งให้เกิดผลที่เชิดชูอุดมคติเรื่องความถูกต้อง และความชอบธรรมอีกด้วย

ในส่วนของผู้เขียน เห็นว่า การเล่าเรื่องที่เป็นการเล่าเพื่อประกอบสร้าง (Construction) ตัวตนของปัจเจก มิได้เป็นการเล่าเรื่องเพื่อให้เห็นถึง “เรื่องจริง” เกี่ยวกับตัวตน (Truth of self), เรื่องจริงเกี่ยวกับไบรโอนี่, เรื่องจริงเกี่ยวกับคนผิวสี, เรื่องจริงเกี่ยวกับกะเทย หรือเรื่องจริงสิ่งใด แต่เป็นการเล่าเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องของสิ่งที่เคยถูกกดทับ (Return of the repress) เล่าเพื่อให้เกิดการตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องเล่า เล่าเพื่อให้ประสบการณ์ของตนมีความหมาย (นภภรณ์ หะวานนท์, 2550, น. 14) รวมถึงการเล่าเรื่องเพื่อเป็นการเชื่อมต่อกับตัวเองกับโลกภายนอก ในบางเหตุการณ์เล่าเรื่องออกมาเพื่อหาคนร่วมประสบการณ์ด้วย เล่าเพื่อให้เกิดการรื้อสร้างทางวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทนั้นๆ หรือเป็นการเล่าเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีอยู่ในสังคม ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นคืออำนาจของการเล่าเรื่องที่อาจทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนในสังคม อีกทั้งเป็นอาวุธ⁴ของคนชายขอบในการต่อสู้ทั้งกับสังคม วัฒนธรรม วาทกรรม หรือแม้แต่ภาครัฐ ก็ตามที่

การเล่าเรื่อง ไม่เพียงถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการตีความหมายจากมุมมองของผู้เล่า เปิดพื้นที่ของเรื่องเล่า การขับเคลื่อนทางวาทกรรม การต่อสู้ในการให้ความหมายต่อคำนิยาม ในการให้ความหมายกับความจริงระหว่างปัจเจกที่เป็นคนเล่า กับสังคม (Barbre, 1989, p. 4) เช่น ถ้าเล่าเรื่องกะเทย คำว่า “กะเทย” ได้รับการนิยามความหมายมาแล้วจากสังคมว่ากะเทยเป็นอย่างไร หากจะบอกว่ากะเทยนั้นมีหางและอาจแปลงเพศมาจาก

³ขณะที่นั่งชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ ผู้เขียนน้ำตาไหลแบบ “Nonstop” ในฉากที่กล่าวถึงข้างต้น

⁴“การเขียนกลายเป็นอาวุธของฉัน เพื่อใช้ต่อสู้กับระบบ เพื่อทวงคืนอำนาจเบ็ดเสร็จจากผู้ปกครอง ... ถ้อยคำของฉัน คือการขบถต่อความอยุติธรรมที่ครอบงำเรา ในนามของศาสนา ศีลธรรม หรือกระทั่งความรัก” ข้อความยกตัวอย่างมาจากการเขียนอัตชีวประวัติ นาวัล เอิล ชัดดาวิ ใน นาวัล, เอิล, ชัดดาวิ, บิดาแห่งไอซิส, แปลโดย ประสิทธิ์ ตั้งมหาสิทธิกุล, (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2545), น. 358.

หญิงเป็นชาย ก็จะไม่ใช่ตามคำนิยาม ต้องตีความหมายใหม่ของคำว่ากะเทย ด้วยตัวเอง ให้เห็นการขับเคลื่อนของการต่อสู้ในการให้คำนิยามจากประสบการณ์กับสิ่งที่สังคมให้คำนิยามไว้

การเล่าเรื่องจึงเป็นการเปิดพื้นที่อย่างหนึ่ง เป็นการวิเคราะห์ใหม่ มองใหม่กับสิ่งนั้น ที่ได้รับการยอมรับมาแล้วจากสังคม

เนื่องจากผู้เขียนนำเสนอเรื่องเล่าของตัวเองหรืองานเขียนในรูปแบบอัตชีวประวัติ ในงานวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนมีความยินดีที่จะขอเชิญทุกท่านเข้าสู่โลกของผู้เขียน โลกที่มีการทำงาน ของภาษาและตัวอักษรในทุกบรรทัด ความคิดทุกขณะที่ได้เรียบเรียงและบันทึกลงไป อาจมาจากรื่องเล่าที่ผู้เขียนตั้งใจที่จะบอก และบางเรื่องก็ตั้งใจที่จะข้ามไป บางเรื่องที่ปิดบัง หรือบางเรื่องที่ผู้เขียนอาจถูกครอบงำจากแนวคิดต่างๆ จนไม่อาจรู้ทันการเล่าเรื่องของตัวเอง

การเล่าเรื่องของผู้เขียน เกิดขึ้นมา เนื่องจากประสบการณ์ของผู้เขียนที่มีการ กระจัดกระจายไปตามเวลาที่ผ่านมา และไม่สามารถถูก “จดจำ” ได้ ประสบการณ์จึงจำเป็นต้อง “ถูกบอกเล่า” (Smith, 1998, p. 108) ดังที่กล่าวมานั้น ล้วนมาจากการทำงานของภาษาและการ ต่อสู้กับความรู้สึกที่มีกับสังคมว่า “คงไม่ง่ายนัก” ถ้าจะยอมให้เป็นไปอย่างนั้น

ผู้เขียนจำเป็นต้องเล่าประสบการณ์ชีวิต ไม่เพียงเพื่อเล่าให้สำเร็จการศึกษา อันหมายความว่า การเล่าเรื่องนั้นเป็นการเมือง เพราะผู้เขียนเล่าเพื่อให้ตัวเองได้รับผลประโยชน์ทางการศึกษา แต่จุดหมายสำคัญของการเล่าก็เพราะ ถ้าไม่มีการเล่าเรื่อง ความทรงจำก็จะ เลือนลางไปตามเวลา และจางหายไปในที่สุด และที่สำคัญกว่านั้นหากไม่เล่า ส่วนหนึ่งในตัวตน ของผู้เขียนก็จะเลือนหายไปด้วย (hooks, 1997, p. 82)

ในขั้นตอนต่อจากนี้ ผู้เขียนจึงต้องขออนุญาตเปลี่ยนสรรพนามจากคำว่า “ผู้เขียน” เป็นคำว่า “ฉัน” เพื่อต้อนรับผู้ที่สนใจเข้าสู่โลกของผู้เขียน และแสดงถึงความใกล้ชิดกับ “เรื่องของฉัน” อย่างแนบแน่น และเป็นการเชื้อเชิญเพื่อที่จะได้ทำความรู้จักกันให้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งคำว่า “ฉัน” ก็เป็นคำสรรพนามที่ไม่ผูกติดกับเพศใดเพศหนึ่ง และเป็นคำที่แสดง ความเป็นปัจเจกได้เป็นอย่างดี